

Tarján Tamás

Kihangosítás

WILLIAM SHAKESPEARE: II. RICHÁRD

Lévay Viktória
és Lengyel Tamás

Tiszta *Árpádház* – hallatszott erről is, arról is az előadás végeztével. Utalva arra, hogy a *karriertörténetnek* elnevezett Shakespeare-dráma friss fordítását készítő Spiró György a Budapesti Kamaraszínház Shure Stúdiójában ma is műsoron tartott színműve, valamint ugyanitt e mostani, újabb Almási-Tóth András-rendezés szembeötlően rokon szemléletű és stilsztikájú. A megállapítás igaz, de akkor ezúttal is hagyjunk el egy írásjelet (az *Árpádház* a *Mohózat* című Spiró-kötetben még – helyesen – *Árpád-ház* volt), s tekintsük a premiért *II. Richárd*-nak, sőt „Másodikrichárd”-nak. Igaz, hogy e Shakespeare-interpretáció szereplőiről is elmondható: „emberformájuk csalás”, ám a megint *vérzékeny* „krónika” még annyira sem *naiv*, mint amennyire a magyar történelemből vett hatalmi példázat álcázta magát. A színrevitel nem elhanyagolható módosulása, hogy a legkevesbé sem *Rich* díszletet most maga a rendező jegyzi; dramaturg közreműködése nincs feltüntetve – talán mert szeges szavaival, kemény kontráival, síkos sebeivel, ironikus idiómáival a Spiró-szöveg (és korábról az *Árpádház*) eleve elegendő dramaturgiai segédlet –; és a törzsgárda közreműködése ellenére a színészi felállás is változott némiképp.

Almási-Tóth fekete, előregedett hangfalakból róttá-

építette össze a díszlet nagyját. Mint egy koporsórak-tár. Ha nem az, akkor lomok fészere, a leselejtezetttség tanyája. A kisebb-nagyobb, mobilan illeszkedő-forgatható téglatestek hasonlítanak a színházakban használatos, variálható dobogókra, így könnyen szervesülnek a Shure teremnyi terébe. A díszletből elsőként a *hang* szó asszociációja hangzik fel. Lelógó, sűrűn használt mikrofonok erősítik a hangzás – stúdiószínházban a stúdió – képzetét. Egészében a díszletépítmény még az elkalandozó belemagyarázásokat is képes felszívni, háttérben azzal az – igazgatói nyilatkozatból merített – ismeretünkkel, hogy a Budapesti Kamarában „nincs pénz díszletre”. Ha ez túlzás is, Almási-Tóth a szűkségből erényt kovácsolt. Előfordul azonban, hogy a ládákon, ládák között csak tuszkolódik egy-egy antitest-jelenet. A legtöbb megoldás mégis jó, hiteles (például a belül üres hangdoboz-börtönbe, akár a sírba, hatásosan be lehet göngyölni azt, aki megérett a történelmi elcsomagolásra). Egy kis gimnasztikát, akrobatikát is kiválthat a díszlet (mozgás: Barta Dóra).

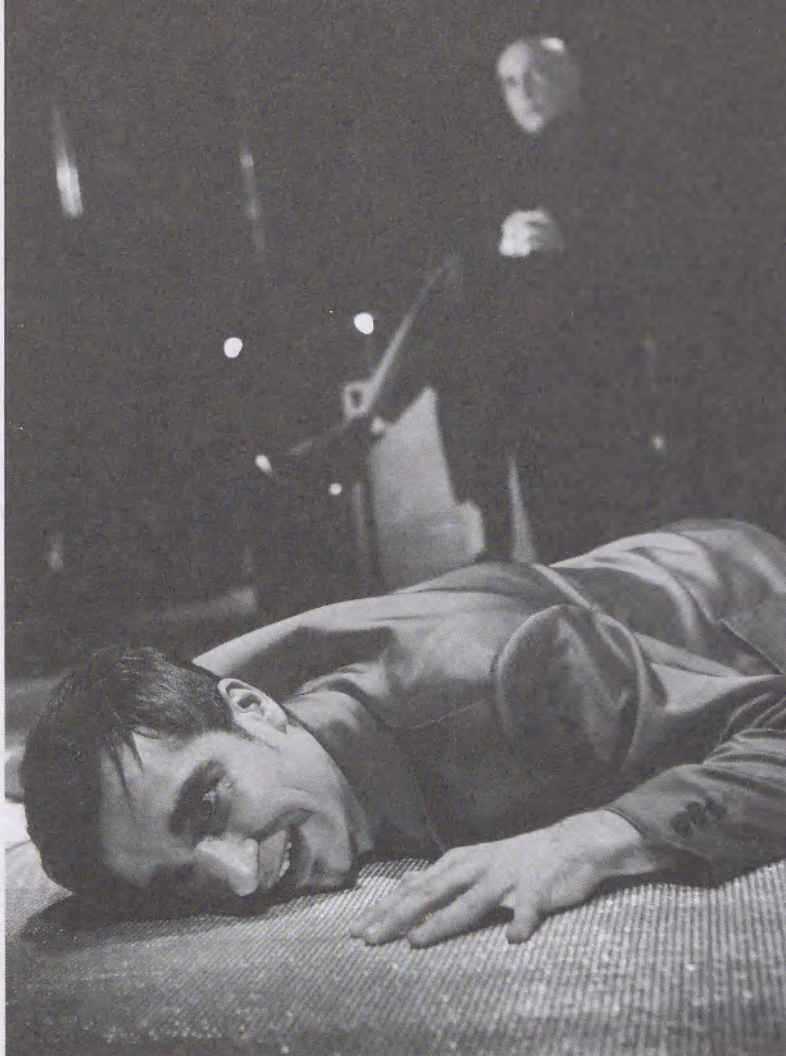
Az egymással torzsalkodó és csatázó, diskuráló és szövetkező, kibabráló és haláltáncot járó felek történelmi anyagon láttatott, de jelen érvényességű parabolája túl sok újdonságot nem tartogat. Ha messzebb nem hát-

rálunk, akkor Ruszt József szertartásszínháza óta ismerős idehaza a mindenkori fekete és fehér bábu tragikus harca a mind letaroltabb bíbor terepen. Drámák garadáját sorolhatnánk, melyek aranyt és ezüstöt ócskavasba váltva a témakör megjelenítésére keletkeztek, vagy „az egyik kutya, másik eb” problematika illusztrálására alkalmazták őket. A tárgy aktualitása sajnálatosan élénk maradt, a kidolgozás rétegeződött, árnyalódott. Időnként elungható. Meglehet, a túlkínálatig jutott a magyar színház ebben a tartományban – világosan elkülöníthető tragikus és komikus ággal, köztes utakkal.

A II. Richárd az Árpádházhoz képest frivolabb, bizarrabb; egyben takarékosabb, leszorítottabb. A fekete humor előrébb nyomulhatott – épp tarkaságba öltözve. A hatalmas zöld levélkesztyűben, konyhakerti növénytől ékítetten szerencsétlenkedő Kertész – Törköly Levente valamennyi figurában eredményesen elegyíti a harsogó magabiztosságot, a sunyi taktikát és a tanács-talan eltévedtséget – félig báb, félig ember. A Kertész egyben a kert is. Ez a logika az előadás folyamára kiterjesztve annyit is jelenthet, hogy a hősök és mellékszereplők nem pusztán egy közösség állította szubjektumok, hanem annak a világmateriának a megtestesülései, amely még az ő gonoszáguknál vagy tehetetlenkedésükénél is gonoszabb vagy tehetetlenebb. Földi Andrea kitűnően transzponálta színékké a jelleminformációkat. Tervezése különösen erős alsóruházatban: Almási-Tóth sok fehér- (vagy inkább fekete-) neműnek juttat funkciót, általában a szerepbe öltözöttség elvesztésekor vagy levetésekor (ilyen az atlétatrikó, alsónadrág, női kebelről kivillanó csipke, sőt a pizsama is, melyek többek között a nyilvánosság megcsúfolói).

A felkent személy, a király trónjáért folytatott harcban a karriertörténet egyik oldalán a hatalom megszerzésének bármely eszközét latba vető, másik oldalán a hatalom elveszthetőségével cicázó egyén dominál. A hatalom milyenségét, minőségét e közelítés nemigen mérlegeli, inkább a határok feszegetését, a két ellentétes elszánást modellálja. Dolmány Attila (II. Richárd) és Lengyel Tamás (Bolingbroke) – a darabban a két, rémületesen nagyralátó látó – is játszott már emlékezetesen világtalant, félvakot. Kettejük alkati és aurakülönbsége is kifejeződik a koronáját „Lássuk, Uramisten, mire megyünk ketten” módra elgurító egyik és a jogart megmarkoló másik között, azonban a színpadon *nézésük* dönt sorsról, alá- és fölérendeltségről, a környezet dróton rángatásáról. Dolmány semmibe meredő pillantásai az üszkös lélek belső színpadát célozzák, nem feledkezve meg az önmundorról sem. Lengyel konkretizálatlan messzeségekbe révedő tekintete a hatalmi monómánia és a magányosság jegye. A rendező más esetekben is szemjatekokkal *hangosítja ki* a nem túl összetett, viszont markáns kritikai mondandót. Persze a mikrofonos díszletben a beszédütköztetés sem maradhat el: a közlések, szópárbajok, vitafórumok (melyek a bemutató idején, még szinkronban az amerikai elnökválasztással, naprakész töltést is nyertek). Test és kellék közül a színészi test, a gesztus bizonyult meghatározóbbnak: míg Dolmány és Lengyel végig bírta nézéssel, a hangosítás eszköze egy idő után – ötletként, készségként – kifulladt.

A több szerepet vivő színészi munka alapvető összetevője ennek a panoptikumszínháznak: az alakok

Schiller Kata felvételei

Dolmány Attila és Kocsó Gábor

egyéntése a minimálisra csökken, a színész arcválto-gató korpuszt kölcsönöz egy-egy figuracsoportnak. Karácsonyi Zoltán merészkedett a legtöbb szélsőségig a bolondok, továbbá a Börtönőr szerepében, Kocsó Gábor vonult vissza leginkább a tartózkodás hadállása-iba. Előbbi szívesen, fölöslegesen is nevettegetett (mi mást tegyen a bolond? – a börtönőrt most hagyjuk), utóbbi engedte, akár beszürkülve, hogy a fejébe nyomott zilált fekete paróka nevetessen, ne ő. Kaszás Mihályhoz a leverhető, megbénítható tegnapi erős emberek, Jánosi Dávidhoz a mitugrász, kíváncsiskodó, tanulékony holnapi befutók figurái nőttek hozzá. Ezúttal Majzik Editnek és Lévy Viktóriának jutottak a nőal-kok. Mindketten azokra a pontokra sűrítették játéku-kat, amelyeken a látszólag szín-hím történelem a női princípium, a női test által, erotizáltan szikrázik fel – hogy ettől semmi kedvező ne történjék.

WILLIAM SHAKESPEARE:
II. RICHÁRD
(Budapesti Kamaraszínház, Shure Stúdió)

Fordította: Spiró György. **Jelmez:** Földi Andrea. **Moz-gás:** Barta Dóra. **Szenika:** Bajkó György. **Díszlet-rendező:** Almási-Tóth András.

Szereplők: Dolmány Attila, Lengyel Tamás, Törköly Levente, Kaszás Mihály, Kocsó Gábor m. v., Majzik Edit, Jánosi Dávid, Lévy Viktória, Karácsonyi Zoltán.